

ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

Биковська О. В.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова

СУЧАСНА СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

У статті розкрито основні положення щодо теоретичних засад позашкільної освіти, а також корективної методики її реалізації у сучасних умовах.

Ключові слова: позашкільна освіта, розвиток, стратегія, концепція.

Освіта є одним з прав людини і основою духовного, інтелектуального та економічного розвитку демократичного суспільства. Соціальні, економічні, політичні зміни в Україні, інтеграція до європейського і світового освітнього простору зумовлюють підвищення якості всіх складових системи освіти, у тому числі і позашкільної освіти.

Державну політику у сфері позашкільної освіти, її правові, соціально-економічні, а також організаційні, освітні та виховні засади визначає Закон України “Про освіту”, Закон України “Про позашкільну освіту”, Закон України “Про охорону дитинства”, Положення про позашкільний навчальний заклад тощо.

Загальні концептуальні положення щодо змісту і форм позашкільної освіти, її організації і стратегії розвитку розкриває Концепція позашкільної освіти та виховання, Державна національна програма “Освіта” (Україна XXI століття), Державна цільова соціальна програма розвитку позашкільної освіти на період до 2014 року тощо. Так, у Національній доктрині розвитку освіти серед найважливіших проблем визначено розвиток позашкільної освіти та цілісної міжгалузевої багаторівневої системи позашкільних закладів різних типів і профілів.

Водночас утвердження позашкільної освіти як складової структури освіти України, що закріплено в нормативно-правових документах зумовлюють визначення її стратегічних напрямів розвитку, серед яких необхідним є розробка теоретико-методичних основ її здійснення, переосмислення місця і ролі.

Отже, у статті представлено основні положення щодо теоретичних засад позашкільної освіти, а також ефективної методики її реалізації у сучасних умовах.

Аналіз підходів до визначення позашкільля показує, що це у сучасних умовах *позашкільня освіта* – це цілеспрямований процес і результат навчання, виховання, розвитку та соціалізації особистості у вільний час у позашкільних навчальних закладах та інших соціальних інституціях. До теоретико-методичних основ позашкільної освіти належить сукупність теоретичних і методичних засад, що сприяють ефективному здійсненню і підвищенню якості позашкільної освіти.

Особливе місце в розробці теоретичних засад позашкільної освіти займає науково-дослідницька діяльність. Як встановлено, у сучасних умовах вона виконує такі найважливіші функції: аналітичну (осмислення реальної дійсності, її аналіз, оцінка); орієнтаційну (орієнтація в умовах реальності); прогностичну (передбачення змін); інформаційну (забезпечення зв'язку і взаєморозуміння між державами, системами, галузями); інноваційну (проникнення відкриттів); моделюючу (створення ідеальних схем, моделей тощо); системоутворюючу (створення із різноманітних відомостей, фактів системи знань, уявлень у вигляді концепцій і теорій); оптимізуючу (забезпечення оптимального вирішення проблем).

У результаті науково-дослідницької діяльності в Україні було здійснено вагомий внесок у розвиток теоретичних засад позашкільної освіти. Наукові дослідження сучасних українських вчених були спрямовані на розробку питань позашкільної педагогіки, педагогічного процесу в позашкільних навчальних закладах; організаційно-управлінських основ діяльності позашкільних навчальних закладів; виховання, розвитку і соціалізації учнів в позашкільних навчальних закладах; становлення і розвитку позашкільних навчальних закладів.

Водночас, теорія позашкільної освіти взаємопов'язана і перебуває в органічній єдності з практикою. Теорія йде від практики, узагальнює її і обґрунтовується нею. Практика осмислюється, організовується і спрямовується теорією.

У педагогічній практиці позашкільня освіта здійснюється закладами системи освіти, культури, спорту, туризму, сім'ї та молоді. Серед них – позашкільні навчальні заклади, гуртки, творчі об'єднання, клуби за місцем проживання, дитячо-підліткові фізкультурно-спортивні клуби, дитячо-юнацькі спортивні школи, спортивні майданчики, клубні заклади, центри дозвілля, школи естетичного виховання, бібліотеки, театри, музеї, стадіони та інші соціальні інституції. Позашкільня освіта здійснюється диференційовано, відповідно до індивідуальних можливостей, інтересів, нахилів, здібностей дітей та молоді за напрямками позашкільної освіти. Серед них основними є: художньо-естетичний, науково-технічний, еколого-натуралістичний, туристсько-краєзнавчий, фізкультурно-спортивний та ін. В Україні функціонує близько півтори тисячі позашкільних навчальних закладів

системи освіти, в яких навчається понад 1,2 млн. дітей та підлітків. Кожна 5 дитина здобуває позашкільну освіту в позашкільних навчальних закладах. Існує понад 75 тисяч гуртків, секцій, творчих об'єднань.

Внаслідок широко організованої практики позашкільної освіти в Україні забезпечується доступність дітей і молоді до неї, функціонують і розвиваються її різноманітні форми. З'єднує практику і теорію методика, що спрямована на узагальнення досвіду, способів, прийомів доцільного здійснення позашкільної освіти в позашкільних навчальних закладах та інших соціальних інституціях.

Особливе значення в сучасних умовах для позашкільної освіти, навчально-виховної роботи в позашкільному навчальному закладі має методика, що базується на застосуванні компетентнісного підходу. Саме вона спрямовується на досягнення нової якості позашкільної освіти. А це фактично передбачає вироблення і реалізацію нового, цілісного підходу до позашкільної освіти, нової моделі позашкільних навчальних закладів.

Основою методики позашкільної освіти на основі компетентнісного підходу є визначення мети, завдань, змісту, форм, методів і засобів позашкільної освіти з урахуванням компетентностей особистості. Компетентності не слід протиставляти знанням або умінням і навичкам. Поняття компетентності ширше за поняття знання, або уміння, або навик. Воно включає їх (хоча, зрозуміло, не йдеться про компетентність як про просту суму знання – уміння – навик, це поняття дещо іншого смислового ряду). Поняття компетентності включає не тільки пізнавальну та практичну складову, а також творчу і соціальну.

У структурі компетентностей, що складають основу реалізації компетентнісного підходу в позашкільній освіті, необхідно виділити:

Пізнавальна компетентність – компетентність, спрямована на оволодіння знаннями про культуру, природу, техніку, суспільство.

Практична компетентність – компетентність, спрямована на формування практичних умінь та навичок особистості.

Творча компетентність – компетентність, спрямована на розвиток творчої діяльності, здібностей, нахилів і уяви особистості.

Соціальна компетентність – компетентність, спрямована на загальну культуру особистості, здатність до співпраці, самореалізацію та самовизначення.

Застосування цих компетентностей в методиці позашкільної освіти забезпечить оволодіння поняттями, знаннями, розширення наукового світогляду; формування практичних умінь та навичок; розвиток здібностей, нахилів, майстерності, уяви, творчості; загальну культуру особистості, вихованість, здатність до співпраці, прийняття рішень.

Для більш ефективної реалізації методики позашкільної освіти на основі

компетентнісного підходу нами було структуровано напрями позашкільної освіти за відповідними спеціалізованими профілями навчання. Так, художньо-естетичний напрям позашкільної освіти включає хореографічний, музичний, театральний, художній профілі навчання; науково-технічний – початково-технічний, спортивно-технічний, предметно-технічний, інформаційно-технічний, художньо-технічний, виробничо-технічний; еколого-натуралістичний – екологічний, біологічний, сільськогосподарський, лісогосподарський, медичний, хімічний; туристично-краєзнавчий – краєзнавчий, туристичний, спортивний; гуманітарний – суспільний, філологічний та соціальний. Ця методика розкривала мету, зміст, форми, методи і засоби позашкільної освіти.

З'ясовано, що серед організаційних форм і методів найбільш оптимальними в методиці позашкільної освіти на основі компетентнісного підходу є групова та індивідуальна робота. При цьому, у формуванні компетентностей найкращий педагогічний ефект дає застосування форм і методів, структурованих за чотирма етапами: перший етап – пізнавальний, другий – практичний, третій – творчий, четвертий – соціалізуючий.

Отже, у сучасних умовах постає питання не про часткове вдосконалення окремих аспектів позашкільної освіти, а про підвищення її ролі і якості загалом як багатоаспектного суспільного явища, що містить соціальні, психолого-педагогічні, економічні та інші характеристики.

Використана література:

1. Биковська О. В. Позашкільна освіта: теоретико-методичні основи : монографія / О. В. Биковська. – К. : ІВЦ АЛКОН, 2008. – 336 с.
2. Організація відпочинку та оздоровлення дітей: концепції, технології, досвід / О. В. Биковська (кер. авт. кол.), С. І. Вагнер, В. М. Горбинко [та ін.]. – К. : Держ. ін-т проблем сім'ї та молоді, 2004. – 208 с.
3. Позашкільна освіта в Україні : навч. посіб. / за ред. О. В. Биковської. – К. : ІВЦ АЛКОН, 2006. – 224 с.
4. Сущенко Т. І. Позашкільна педагогіка : навч. посіб. / Т. І. Сущенко. – К. : ІСДО, 1996. – 144 с.

БЫКОВСКАЯ Е. В. Современная стратегия развития внешкольного образования.

В статье раскрыты основные положения относительно теоретических принципов внешкольного образования, а также коррективной методики ее реализации в современных условиях.

Ключевые слова: *внешкольное образование, развитие, стратегия, концепция.*

BYKOVSKAYA E. V. Modern strategy of development of out-of-school education.

In the article substantive provisions are exposed in relation to theoretical principles of out-of-school education, and also korektivnoy method of its realization in modern terms.

Keywords: *out-of-school education, development, strategy, conception.*